

فصل دوم:

بازیگران اصلی در میدان اقتصاد

درس پنجم:

بازار چیست و چگونه عمل می کند؟

سوالات اساسی اقتصاد در تولید:

- ۱- چه چیزی تولید شود؟ (کمیابی منابع ← انتخاب)
- ۲- چگونه تولید شود؟ (ترکیب عوامل تولید و انتخاب تکنیک تولید)
- ۳- برای چه کسی تولید شود؟

بنگاه و خانوار در اقتصاد:

خانوارها در دو حالت در اقتصاد مشارکت می کنند.

۱- خرید کالاها و خدمات از بنگاه ها

۲- زمین، نیروی کار، سرمایه و کارآفرینی را برای تولید کالاها و خدمات عرضه می کنند

بنگاه: در اقتصاد "بنگاه" همان چیزی است که مردم معمولاً آن را به عنوان کسب و کار می شناسند .

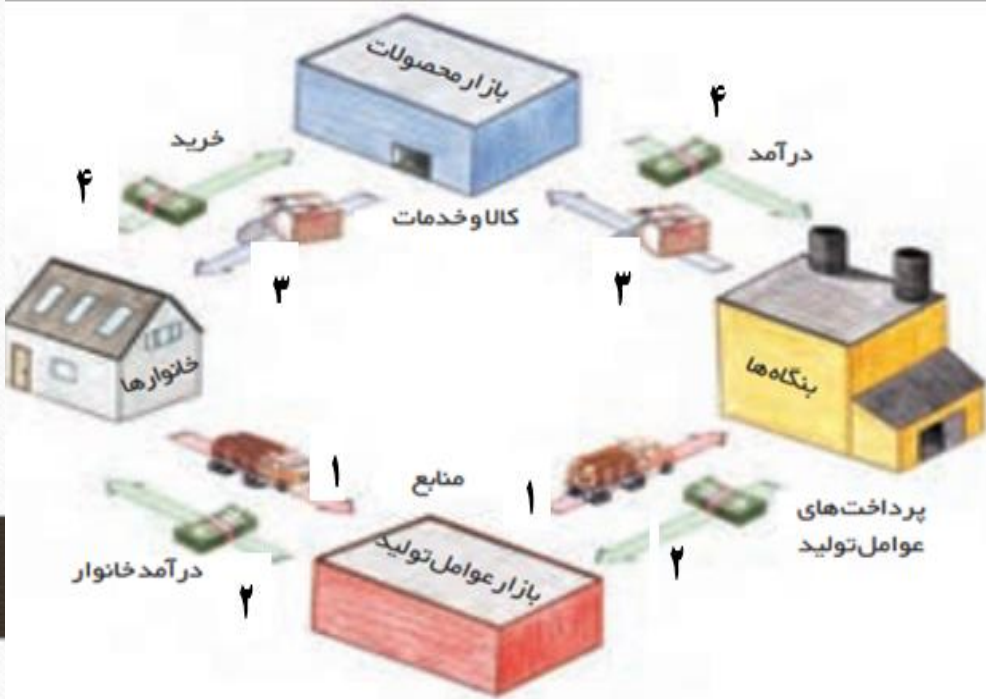
مثل: پیرایشگری، نقشه کشی و معماری ساختمان یا شرکت ها و کارگاه ها و کارخانه های تولیدی

چرخه بازار

عرضه
تقاضا

عوامل تولید شامل: نیروی کار - زمین - واحد مسکونی - کارآفرین

مسیر شماره (۱)

جهت فلش از سمت خانوار به طرف بنگاه است (یعنی بنگاهها، عوامل تولید مثل زمین سرمایه، نیروی کار را از خانوارها می گیرند)

مسیر شماره (۲)

در مقابل بکارگیری عوامل تولید، بنگاهها به خانوارها پول میدهند یعنی به خانوارها برای بکارگیری (منابع طبیعی) اجاره یا قیمت آن را میپردازد و برای بکارگیری سرمایه بهره یا سود آن را به خانواده ها پرداخت کرده و یا برای بکارگیری نیروی انسانی مزد یا حقوق پرداخت می کنند. (که از یک سو درآمد برای خانوارها محسوب میشود و از طرفی هزینه ای برای بنگاهها دارد بدلیل بکار گرفتن عوامل تولید)

مسیر شماره (۳)

(جهت فلش از سمت بنگاه به خانوارها) یعنی بنگاهها کالا و خدمات مورد نیاز خانوارها را تولید و عرضه می کنند تا مورد استفاده ی خانوار ها قرار بگیرد.

مسیر شماره (۴)

پولی را که خانوارها در مقابل عوامل تولید گرفته اند(درآمد) حالا باید صرف خرید کالا و خدمات مورد نیاز خود از بنگاهها کنند (درآمدی برای بنگاهها و هزینه برای خانوارهاست).

**بازار: به مجموعه خریداران و فروشندگان چیزی در هر جای ممکن اطلاق می شود.
مبادلات در بازار می تواند به صورت حضوری یا مجازی باشد.
نکته: در بازار کالاها و خدمات ، خانوارها خریدار و بنگاه ها فروشنده اند.**

بررسی بازار:
بازار شامل دو بخش می باشد

الف- خریداران یا تقاضا کنندگان
ب- فروشندگان یا عرضه کنندگان

بازار کالاها و خدمات:

الف- خریداران یا تقاضا کنندگان و فرآیند تصمیم گیری آنها

خریداران، خانوارهایی هستند که تقاضا کننده کالاها و خدمات هستند و نسبت به مشاهده تغییر شرایط بازار تصمیمات

متفاوتی می گیرند

عوامل موثر بر تقاضا:

۱- **قیمت کالا**

۲- **درآمد**

۳- **قیمت سایر کالاها**

۴- **سلیقه**

۵- **انتظارات**

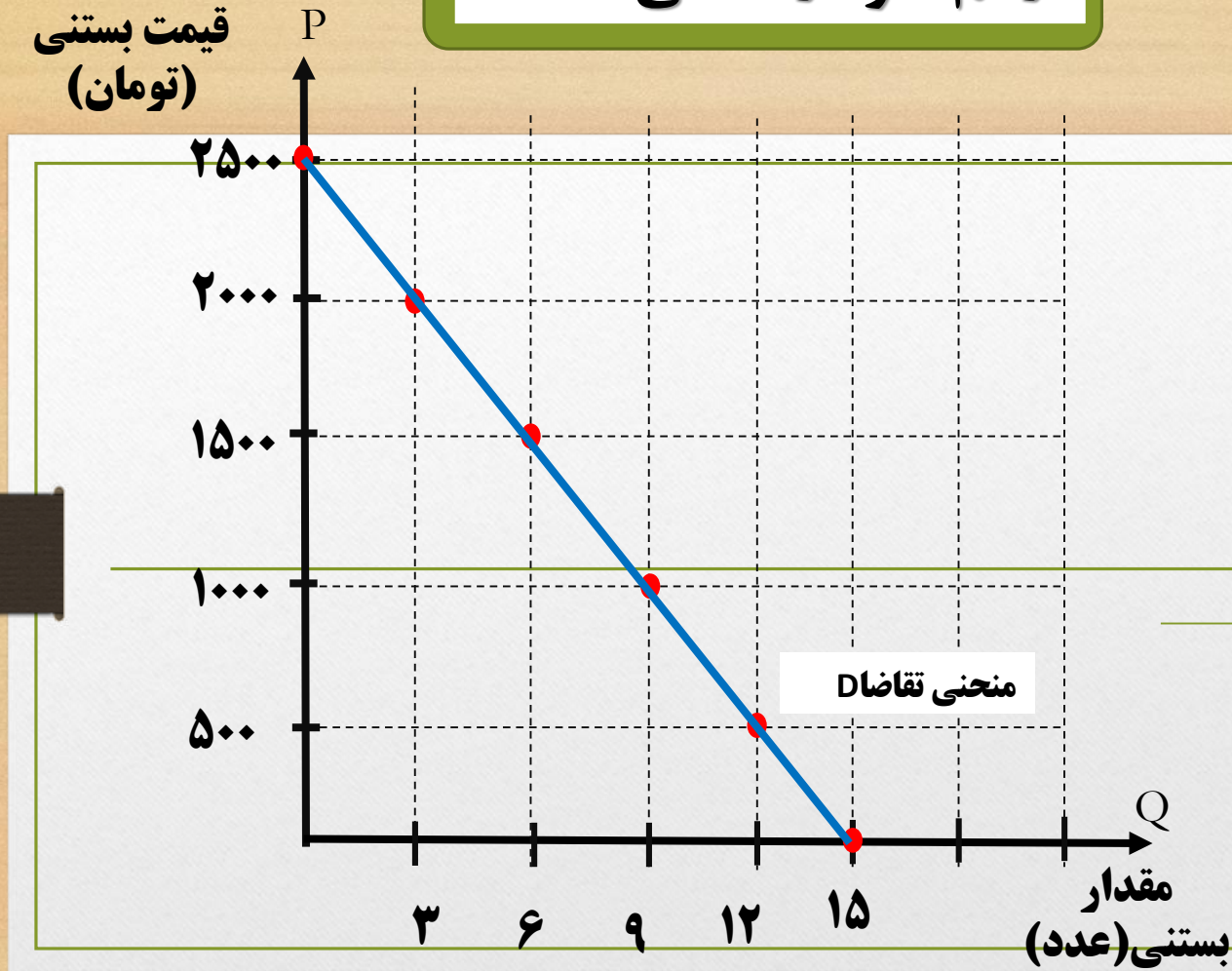
قانون تقاضا: مقدار تقاضا از یک کالا با قیمت آن رابطه ای عکس دارد. با افزایش قیمت کالا، مقدار تقاضا کاهش می یابد و بالعکس. به این رابطه، «قانون تقاضا» می گویند.

نکته: با تغییر قیمت کالا و ثابت ماندن سایر عوامل (درآمد، قیمت سایر کالاها، سلیقه، انتظارات)

می توانیم جدول تقاضا برای کالا و منحنی تقاضا برای کالا را رسم نماییم.

با فرض ثابت بودن سایر عوامل مثل در آمد، سلیقه و ...

رسم نمودار منحنی تقاضا:

با توجه به جدول زیر نمودار منحنی تقاضا را رسم کنید

مقدار تقاضای بستنی	قیمت بستنی
15	0
12	500
9	1000
6	1500
3	2000
0	2500

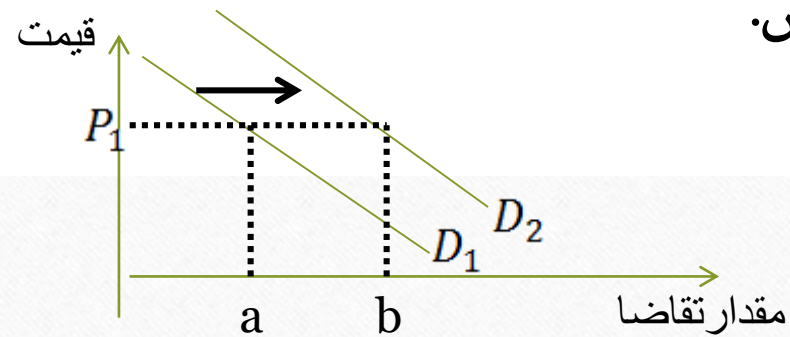
نمایش می دهند.

قیمت را با p مخفف price

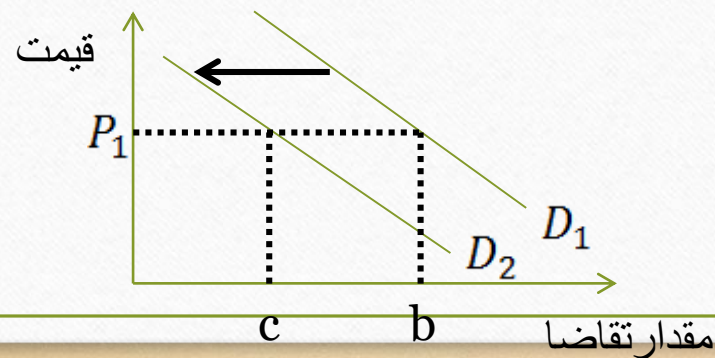
و مقدار را با Q مخفف Quantity

تقاضا را با D مخفف Demand

رابطه درآمد و تقاضا برای کالا و خدمات: **بافرض تغییر سایر عوامل مؤثر بر تقاضا به جز قیمت مثل درآمد، سلیقه، قیمت سایر کالاها و...**
 ۱- کالای معمولی: با افزایش درآمد تقاضا برای آن کالا افزایش می یابد و بالعکس. یعنی افزایش درآمد، سبب افزایش مقدار تقاضا در هر قیمت می شود و بالعکس.

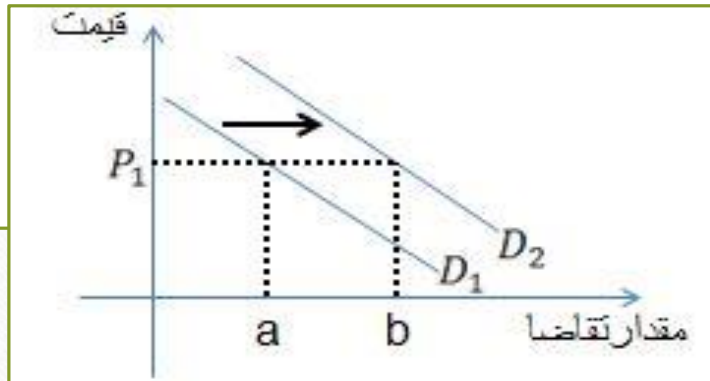
۲- کالای پست: با افزایش درآمد تقاضا برای آن کالا کاهش می یابد و بالعکس. یعنی با افزایش درآمد، سبب کاهش مقدار تقاضا در هر قیمت می شود و بالعکس.

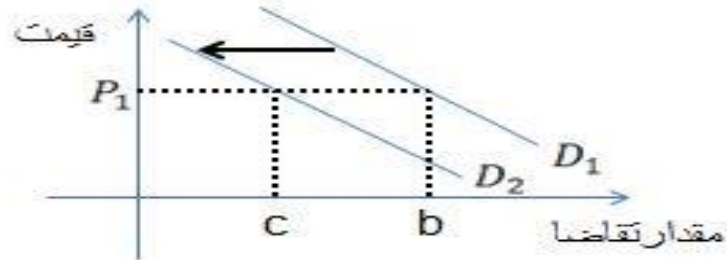
اثر تغییر قیمت سایر کالاها بر تقاضا:

۱- کالاهای جانشین: اگر قیمت کالای اصلی (گوشت قرمز) افزایش یابد تقاضا برای کالای جانشین (مرغ) افزایش می یابد و بالعکس.

مثال: گوشت قرمز و مرغ دو کالای جانشین می باشند. با افزایش قیمت گوشت قرمز تقاضا برای مرغ افزایش می یابد

کالاهای مکمل: اگر قیمت کالای مکمل افزایش یابد تقاضا برای کالای اصلی کاهش می یابد و بالعکس.
مثال: چای و قند دو کالای مکمل هم هستند. با افزایش قیمت قند تقاضا برای چای کاهش می یابد.

سلیقه:

سلیقه در طول زمان تغییر می کند. اگر تغییر سلیقه با افزایش مصرف یک کالا همراه باشد منحنی تقاضا به سمت راست و اگر تغییر سلیقه در جهت کاهش مصرف یک کالا باشد منحنی تقاضا به سمت چپ منتقل می شود. مثلا چیزهایی که مد میشوند حتی بدون تغییر قیمت، مقدار تقاضای آنها بیشتر می شود

انتظارات:

اگر مردم انتظار افزایش قیمت ها را در آینده داشته باشند، پس امروز تصمیم میگیرند و اقدام به تقاضا می کنند و یا درباره ی خرید آن تصمیم می گیرند (مثلا پیش بینی می کنند و انتظار دارند روغن یا برنج گران میشود پس الان شروع به خریدن میکنند) پس این انتظار برای افزایش قیمت ها، منحنی تقاضا را به سمت راست منتقل می کند و برعکس

قیمت به عنوان ابزاری برای مدیریت مصرف:

اگر سیاست گذاران یک کشور تصمیم بگیرند که مصرف یک کالای خاص - مثل سیگار - توسط مردم کمتر شود از دوره می توانند این تقاضا را کاهش دهند:

۱- آگاه سازی مردم به زیان های کشیدن سیگار.

۲- با بالا بردن قیمت کالا از طریق وضع مالیات بر سیگار (وقتی مالیات برای خرید یک کالا افزایش میابد قیمت آن افزایش یافته پس مردم کم تر آن کالا را تقاضا و مصرف می کنند.

ب) فروشندگان یا عرضه کنندگان و فرایند تصمیم گیری آنها

سمت دیگر بازار ، فروشندگان هستند که همان بنگاه های ارائه کننده کالا یا خدمات و نیز عوامل فروش آنها هستند و نقش عرضه کننده را در بازار برعهده دارند.

بین قیمت یک کالا و مقدار عرضه آن، رابطه مستقیم وجود دارد؛ یعنی با افزایش قیمت، مقدار عرضه نیز افزایش می یابد (چرا که تولید کننده به دنبال سود بیشتر است) و برعکس.

واکنش تولید کنندگان در برابر تغییرات قیمت :

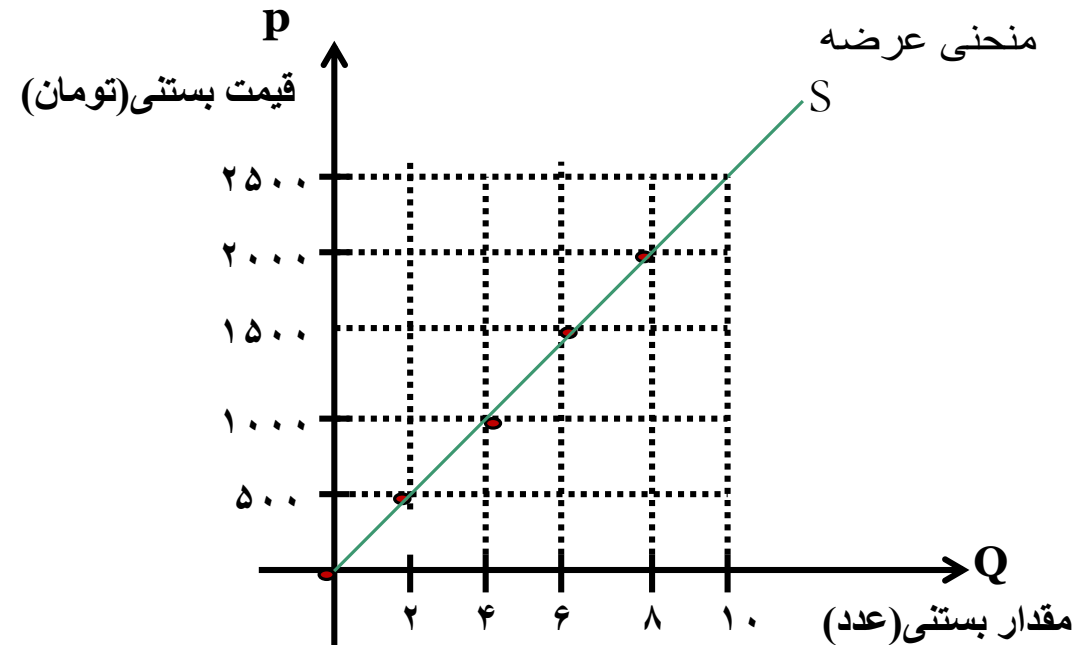
۱- با افزایش قیمت یک کالا مقدار عرضه آن کالا افزایش می یابد. (چرا که در این حالت تولید کننده سود بیشتری را کسب میکند)

۲- با کاهش قیمت یک کالا مقدار عرضه آن کالا نیز کاهش می یابد.

به رابطه مستقیم بین قیمت و مقدار عرضه، «قانون عرضه» گفته می شود یعنی با افزایش قیمت مقدار عرضه بیشتر می شود و برعکس

رسم نمودار منحنی عرضه:

با توجه به جدول زیر منحنی عرضه را رسم کنید

مقدار عرضه بستنی	قیمت بستنی
۰	۰
۲	۵۰۰
۴	۱۰۰۰
۶	۱۵۰۰
۸	۲۰۰۰
۱۰	۲۵۰۰

منحنی عرضه را با S نشان میدهند مخفف کلمه ی SUPPLY

هزینه های تولید (قیمت عوامل تولید)

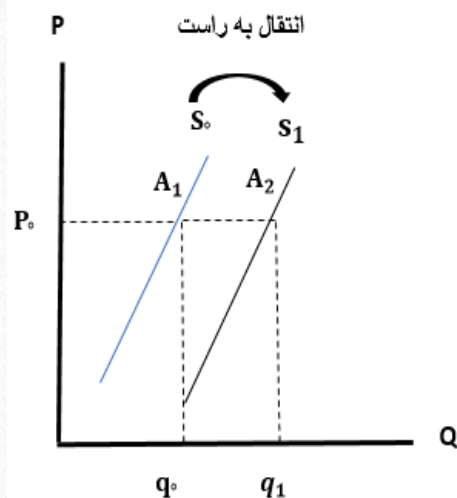
اگر هزینه های تولید افزایش یابد عرضه بنگاه کاهش می یابد.
اگر هزینه های تولید کاهش یابد عرضه بنگاه افزایش می یابد
پس رابطه ی بین هزینه های تولید و عرضه ی تولید، رابطه ای معکوس است

مثال: اگر قیمت شیر که ماده اولیه و مهم تولید بستنی است گران بشود تولید کننده بستنی کمتر تولید میکند زیرا هزینه تمام شده برای تولید بستنی بیشتر شده و برعکس اگر ماده اولیه بستنی ارزان شود بدلیل کاهش هزینه ی تولید تولید کننده بیشتر تولید می کند

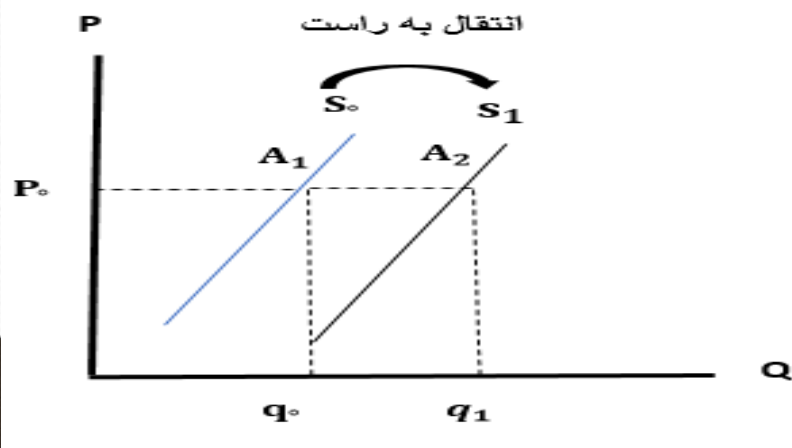
* **تکنولوژی:** اگر در تکنولوژی به کار گرفته شده در تولید، تغییراتی ایجاد شود (مثلا دستگاهی اختراع بشود که بتواند با تعداد کارگر کمتر و با سرعت بیشتر بستنی تولید کند) عرضه و تولید بنگاه بیشتر می شود.

زیرا این تغییرات باعث کاهش هزینه های تولید می شود،

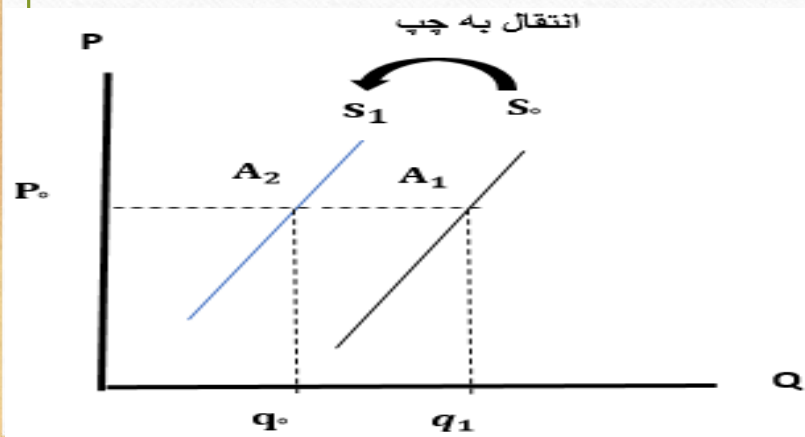
نکته - **ابداعات و اختراعات** باعث کاهش هزینه های تولید می شود، پس مقدار تولید و عرضه افزایش می یابد.

اگر هزینه های تولید بنا بر هر دلیلی (مثل تغییر در مقدار عوامل تولید، قیمت عوامل تولید، و تکنولوژی یا اختراعات) کاهش یابد، منحنی عرضه کالا به سمت راست منتقل میشود (عرضه زیاد می شود)

اگر، هزینه های تولید افزایش یابد، منحنی عرضه کالا به سمت چپ منتقل می شود)

تعادل در بازار:

مربوط به وضعیتی خاص از بازار می شود و تمایل به ثبات دارد. در اقتصاد این حالت وقتی به وجود می آید که مقدار تقاضا شده از یک کالا در بازار با مقدار عرضه شده از آن کالا در بازار با هم برابر باشند. از نظر نموداری، تعادل در محل برخورد منحنی های تقاضای بازار و عرضه ی بازار به وجود می آید. قیمت و مقدار در محل برخورد را قیمت تعادلی و مقدار تعادلی می گویند.

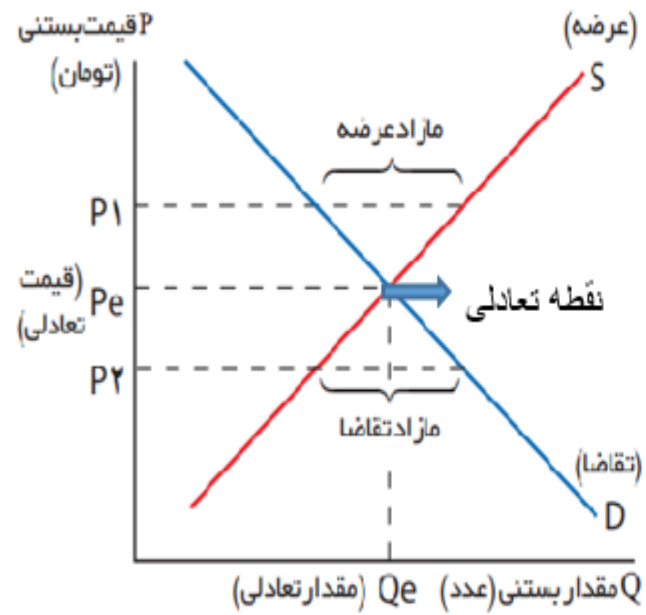
عدم تعادل:

زمانی که مقدار عرضه با مقدار تقاضا با هم برابر نباشند دو حالت داریم

۱- وقتی مقدار عرضه از مقدار تقاضا بیشتر باشد در این حالت با مازاد عرضه مواجه هستیم

۲- وقتی که مقدار تقاضا از مقدار عرضه بیشتر باشد در این حالت با مازاد تقاضا مواجه هستیم

تعادل در بازار

	مقدار عرضه بستنی	مقدار تقاضای بستنی	قیمت بستنی	
کمبود عرضه	A	۰	۱۶	۰
یا مازاد تقاضا	B	۲	۱۴	۵۰۰
	C	۵	۱۱	۱۰۰۰
مقدار تعادلی	D	۸	۸	۱۵۰۰
مازاد عرضه یا کمبود تقاضا	E	۱۱	۵	۲۰۰۰
	F	۱۴	۲	۲۵۰۰
	G	۱۶	۰	۳۰۰۰

قیمت تعادلی
 مقدار تعادلی

اگر مقدار کالایی که تولیدکنندگان تولید کرده اند برابر با مقدار کالایی باشد که مصرف کنندگان تقاضا می کنند. بازار در وضعیت تعادلی قرار دارد (ردیف D) یعنی هیچ یک از تقاضاکنندگان بدون کالا نمی مانند و هیچ یک از تولید کنندگان کالایی در انبار ندارند و همه فروش رفته است که در این حالت تولید کننده حداکثر سود را کسب میکند در بازار در دو حالت عدم تعادل اتفاق می افتد:

۲- افزایش قیمت از سطح قیمت تعادلی

۱- کاهش قیمت از سطح قیمت تعادلی

۱- عدم تعادل در بازار به دلیل کاهش قیمت:

در بعضی مواقع این حالت تعادلی در بازار بهم میخورد مثلاً قیمت از سطح تعادلی کمتر شده پس به علت پایین آمدن قیمت کالا، (طبق قوانین عرضه و تقاضا) تقاضا برای کالا زیاد می شود و عرضه ی کالا کم شده پس همه مصرف کنندگان به دلیل کمبود کالا موفق به خرید نمی شوند یعنی در واقع با کاهش قیمت مازاد تقاضا و کمبود عرضه را در بازار داریم (ردیف های A، B، C)

در قیمت پایین تر از قیمت تعادلی با کمبود عرضه یا مازاد تقاضا عدم تعادل اتفاق می افتد. پس برای رسیدن بازار به تعادل در شرایط کمبود عرضه یا مازاد تقاضا باید افزایش قیمت کالا صورت بگیرد: چون به همه کالا نرسیده پس تقاضا کنندگان برای بدست آوردن کالا با یکدیگر رقابت کرده و در نتیجه کالا را با قیمت بالاتر تقاضا می کنند (پس افزایش قیمت صورت میگیرد) با افزایش قیمت کالا، از یک سو تقاضا برای خرید کالا کم شده و از طرفی عرضه کنندگان با افزایش قیمت تولید خود را بیشتر کرده تا جایی که فاصله بین عرضه و تقاضا کم شود و بازار دوباره به تعادل برسد.

۲-عدم تعادل در بازار به دلیل افزایش قیمت:

زمانی که افزایش قیمت صورت بگیرد تولید کنندگان اقدام به تولید کالای بیشتر میکنند از طرفی تقاضا کنندگان به دلیل این افزایش قیمت کالای کمتری در خواست و تقاضا می کنند پس تقاضا > عرضه در نتیجه تولید کنندگان موفق به فروش مقدار اضافی کالاهای تولیدی خود نخواهند شد؛ پس میتوان گفت در بازار مازاد عرضه وجود دارد و همچنین چون تقاضا برای خرید کالای تولیدی کم شده پس با کمبود تقاضا در بازار هم رو به رو هستیم. در قیمت بالای قیمت تعادلی کمبود تقاضا یا مازاد عرضه است (تقاطع E, F, G) برای رسیدن به تعادل در شرایط مازاد عرضه یا کمبود تقاضا باید کاهش قیمت کالا صورت بگیرد

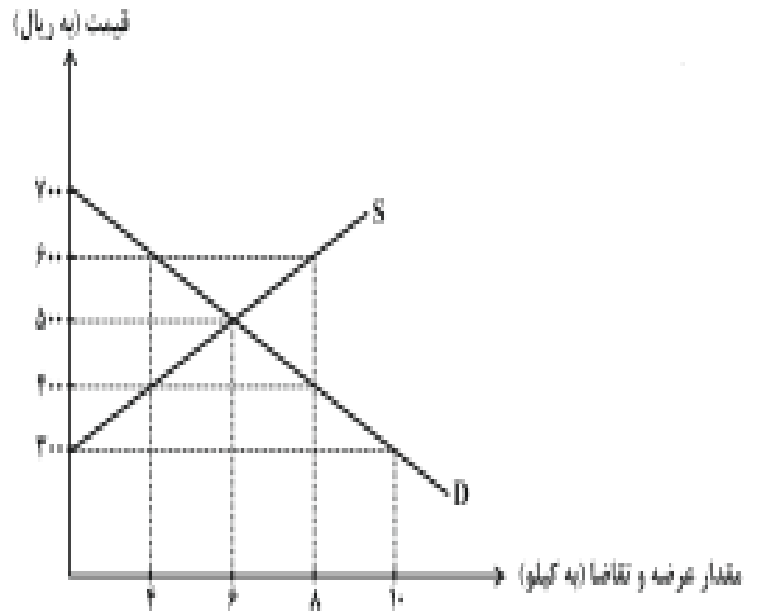
(طبق قانون عرضه و تقاضا) با کاهش قیمت کالا توسط تولید کنندگان، از یک سو مصرف کنندگان به تقاضای بیشتر برای خرید کالا ترغیب شده و تولید کنندگان می توانند مقدار اضافی تولید خود را به فروش برسانند و از طرفی با کاهش قیمت تولید کننده به دلیل سود کم تولید خود را کاهش داده این کاهش قیمت تا جایی ادامه می یابد که فاصله بین عرضه و تقاضا از بین برود و دوباره بازار به سطح تعادل برسد

با توجه به نمودار زیر که مربوط به عرضه و تقاضای نوعی کالای خاص است، به ترتیب از راست به چپ:

الف) در قیمت ۶۰۰ ریال بازار با چه وضعیتی روبه رو است، میزان آن کدام است و تغییر قیمت‌ها در چه جهتی خواهد بود؟

ب) «قیمت تعادلی»، مقدار «تقاضای تعادلی» و مقدار «عرضه‌ی تعادلی» کدام است؟

ج) تولیدکنندگان، در قیمت ۴۰۰ ریال در بازار، حداکثر چه مقدار درآمد خواهند داشت؟

الف) ^(۱) مازاد عرضه، ۴ کیلو، کاهش، ب) (۵۰۰ ریال، ۴ کیلو، ۶ کیلو، ج) ۳۲۰۰ ریال

الف) ^(۲) مازاد تقاضا، ۶ کیلو، افزایش، ب) (۳۰۰ ریال، ۶ کیلو، ۶ کیلو، ج) ۱۶۰۰ ریال

الف) ^(۳) مازاد عرضه، ۴ کیلو، کاهش، ب) (۵۰۰ ریال، ۶ کیلو، ۶ کیلو، ج) ۱۶۰۰ ریال

الف) ^(۴) مازاد تقاضا، ۴ کیلو، افزایش، ب) (۳۰۰ ریال، ۴ کیلو، ۶ کیلو، ج) ۳۲۰۰ ریال